

ดอกไม้ใบธรรมคุณดีไทย ๑๑

โดย ปัทมกลอน ๕๗ 27

๕๕ ฝะยอเม (ฝะยอเม)

“จรงกลิ่นมาเลิกล้วน บุกงาหอม ระเหยญา
ชะมะนาดพุทธรชาดพยอม ย้งร้อย
ไปเพลินเท่าเพลินกนอม พจะนาค นิพนธ์พี
ย้งระจิตย้งจิตชะม้อย มึงม้อ กระทือเหิม”

วรรณคดี : โคลงลิลิตมหามกุฎราชคุณานุสรณ์

พระนิพนธ์ : กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

ต้นพะยอม *Shoria tabura*

วงศ์ยางนา *Dipterocarpaceae*

ชื่อสามัญ *Shoria White Meranti*

ชื่อท้องถิ่น มากมี ที่แดนไทย

แดน,ยางหยดกร กะยอม หรือชะยอม ติ๊กกะยอม เขียวเขียวๆ เขียวเขียวๆ ใหม่
พะยอมทอง ชะยอมดง ย่อมภาคใต้ ภาคเหนือใช้ พะยอมแดง ภาคกลางสุพรรณ

ถิ่นกำเนิด พิลิปปินส์ ศรีลังกา ประเทศพม่า ลาว ไทย ไม้ใหญ่โตม
ต้นด้านขวา กว้าง 3 เมตร ทรงพุ่มกลม ยืนต้นโต โตเร็ว โตขึ้นโตได้

พบมากมาย ในป่า ไม้ เบญจพรรณ ใบเป็นมัน สีเขียวจัด สีสดใส
ดอกเหลืองอ่อน สดชื่นๆ ทยอยออกไม้ ช่อดอกใหญ่ ให้หอมเย็น ชื่นชื่นตา

ไม้ประจำ จังหวัด กาฬสินธุ์ ก้านได้กลิ่น หอมน้ำหอม ดอกลมหนา
บำรุงหัวใจ ลำไส้อักเสบ เจ็บแผลมา พบเปลือกหา รักษาแผล แก้ไข้

เป็นอาหารทานได้ดี มีโภชนาการ ใช้สร้างบ้าน ทานหน ยลเหมาะสม
ไม่มอดคด คนปลูกไว้ ได้พรพรหม หนนิยม สมยอม พร้อมศฤงคาร

สถิตยพันธ์ ธรรมสถิตย

พะยอลกะยอลพะยอลดง
ถิ่นกำเนิดคงอยู่ในประเทศไทย
ลาวพม่าศรีลังกาหรือไชน
ฟิลิปปินส์ไต้หวันก็ได้พะยอลมี

พะยอลเป็นไม้ขนาดกลางถึงใหญ่
เป็นไม้ผลัดใบความสูงยี่สิบเมตรนี้
เปลือกสีน้ำตาลแดงเป็นร่องตามยาวดี
เนื้อไม้มีสีเทาสีของน้ำตาลเทา

ลักษณะเป็นทรงพุ่มสอยงามนัก
เห็นประจักษ์ปลูกกลางแจ้งแดดส่อง ไม่เหงามา
เป็นไม้สอยตามธรรมชาติที่ภาคเอน
ขยายพันธุ์เลื้อยตอขึ้นกิ่งเพราะเมล็ด

ใบรูปมนรี ใบเกลี้ยงดูเป็นมัน ไม่เป็นสันจะเรียบเป็นคลื่นเสร็จ
ปลายใบแหลมโคนสอบมนไม่มีเกล็ด แต่ที่เด็ดหลังใบให้เส้นชัดเจน

ดอกพะยอมมีกลิ่นหอมสีเหลืองอ่อน ไม่ยอกย่อนมีกลิ่นหอมองได้เห็น
กลีบดอกเรียบโค้งเล็กน้อยอย่างที่เป็น โคนกลีบเด่นติดก้านดอกออกกลมกลม

สรรพคุณเป็นยาบำรุงหัวใจ เป็นสมุนไพรได้อย่างเหมาะสม
ดอกใช้ทำยาหอมไว้แก้ลม ส่วนผสมแทนหินสมานแผลดำได้ดี

ดอกอ่อนรับประทานสดสดได้ เป็นผักไว้จิ้มน้ำพริกขลุ่ยขลุ่ยศรี
ใช้ผัด ใช้ชุบไข่ทอดชุบกี้มี นอกจานี้แกงส้มติ๊กหนึ่งเลย

เนื้อไม้เนื้อหยาบนำมาใช้ก่อสร้าง รอดตงบ้างเสาฟ้าพื่นสุดเลย
เสากระโดงเรือแฉกรรเขียงก็ยังคงเคย ล้อมเกวียนล้อรถลากหลายให้พะยอม

อานนท์ ศรีวิสูตร

ปฤกษะยมหนึ่งต้นไว้เคียงบ้าน สุธะยานแห่งคำล้าตอนใหญ่
 ทกปีน่านผ่านคล้อยเหงาหงอยใจ นานเพียงใดจะให้ออกออกมาเขย
 ผ่านมานานกาลก่อนอันลืมนเลือน พะยมเกลื่อนทุ่งทุ่งร่มร่มรำเพย
 ไฉนก็งกเก็บกลับบ้านสุขเกษมเอย อดตบเคียงเขมยเขยราตรี

ช่อขาวใหญ่ไว้ใบคราเบ่งบาน พราดระคราญละลานทั่วในที่
 ก็นเป็นฝักหรือแก่งยารดชาติดี ลำเหลื่อที่บัดนี้ได้แต่คาง

แรกฝนเย็นเกลื่อนเห็ดเผาะได้ร่มเงา เสียมเขาะเฝ้าคอยคล้อยใจถึง
 ยอดมะขามตามเห็ดเผาะน้ำขุ่นขี้ บรู้งให้ถึงรดชาติบาดใจนอ

เขียนหมากยวงข้างกายอยู่เดิม บ่อยครั้งเจอเบสิอกพะยมยมพะนอ
 บุนพศุทหมากหลากล่อนเคียงอช่มคอ น้ำลายสอแดงสดรดเรื่อนขาน

คุณสมบัติสมุนไพรรักษาหลาก ไม่แข็งมากเหมาะนำใช้สร้างบ้าน
 ชุดบรรยายหลายภาพกำขบขัน ร๑พะยมบานบ้านร่มพรหมสุขเอย

กุดล คำเพราะ

ดอภะยะม หอมหอม หอมดมโบก

ยามดมพัด ไหวโยก โบกสะบัด

ส่งกลิ่นหอม ไปไกล ได้ดมพัด

หอมกลิ่นชัด เจนใจ ให้ตราตรึง

สิ้นดลลลลย คราดอก ออกเต็มต้น

ครั้นได้ยล คราใด ให้นึกถึง

เล่าแต่คอย หุกครา พารำพึง

กลิ่นหอมซึ่ง เตือนอันวา พานชื่นชม

ดอภะยะม เก็บมา ชุบไฟทอด

แกงส้มยล ดุจธวัช พดอยผสม

ทั้งเนื้อไม้ ให้งอกสร้าง สบอารมณ์

ทั้งได้ชม ได้อาศัย ได้ร่วมเงา

สรรพคุณ นั้นใช้ ไว้แก้ไข

แก้ลำไส้ อักเสบ แก้ปวดเบา

แก้ท้องร่วง บำรุงใจ ไม่อับเฉา

เสนาะใจ เจ้า พะยะมนั้น ทุกวันเลย

ศกุนตลา ณ หนองคาย

เบ็ถือกพะยอุม ย้ออมแดง แต่งแต่มปาก
พลมั้นั้น ขอบก้นมาก หนักบูนพดู

คนกินหมาก พรักพร้อม พะยอุมอยู่
ฉันเห็นอยู่ ดูอัปสัน คนขอบกิน

นึกย้อนไป ในอดีต คิดขึ้นได้
ชาวบ้านหนา คราบ่อนข้าว เขาขากิน

ชาวเยาว์วัย เคยได้เห็น เป็นนิสิต
ดูจนอนดิน ผินหน้าหนี มีหรือยอม

แมกินหมาก ปากแดงเจียว เคี้ยวข้าวบ่อน
กินเสียเถิด เกิดพลัง นั่นพรังพร้อม

ข้าวร้อนร้อน อ่อนดูยา น้าถนอม
แม้นั้นอม ยอมบ่อนดู จิตผูกพัน

ข้าวสีแดง แดงไว้นั้น มั่นต๋อยรัก
ถูกกินอ้ม ลืมได้ สบายครัน

สิ่งใดสัก หนึ่งแสน ไม่แม่นั้น
แม่สุขสันต์ วันคืนขึ้น รื่นอร่า

ในยามนั้น คราฉันเห็น เป็นไม่ได้
ข้าวคำน้อย แม่คอยบ่อน ย้อนคิดมา

แสนคลืนไล่ ให้กระอลล ชาวอ้อมหา
สุดพรรณนา ครานั้น ฉันยังเยาว์

ในยามนี้ ไม่มีแล้ว เพื่อนแก้วเอย
แถมบรรเจิด เลิศแท้ แร่ไม้เบา

สิ่งที่เคย เคยฉัน พังฉันแล้ว
บ้านนอกแล้ว เขาพัฒนา มานานแล้ว

โกวิท ธีรวิโรจน์

ฉันพะยอมนไม้ป่า ค่าอันหนึ่ง
ยังนานวันในป่า หายากเย็น
ถูกลักลอบตัดไป ไม่ละเว้น
เพราะไม่เห็นคุณค่า น่าเสียดาย

ฉันพะยอมนไม้ใหญ่ ให้ออกหอม
เป็นที่ยอมรับให้ บดุงในบ้าน
ตัดแต่งทรงพุ่มได้ ให้อะไรงาน
กิ่งใบบานด้านบน โคนต้นโล่ง

ดอกพะยอมส่งกลิ่น ถวิลหา
สุขุขราเหสื้อเกิน เพลิ้นกลิ่นหอม
แม้ดอกพะยอมหอมหน่อ ยถ้าเจ้ายอม
จะถนอมรักเจ้า เท่าชีวิต

ณรงค์ ศรีพุ่ม

ไอ้พะยอมหอมไกลใจครุ่นถึง

เมื่อครั้งหนึ่ง ได้ไปทำธุระ

ยืนพลางรักแถมมาว่าอกตรอม

รักเดียวยอมข้ามมาหาขี้

ตำนานรักมักเศร้าเคล้าความดูช

ระคนทุกข์แม้ว่าน้ำตาไหล

ยังยินยอมยอมรักดีรักจากใจ

มหาขี้ทำธุระรักยอมพลี

ต้นพะยอมไม้ใหญ่ในพงป่า

ดอยตุงดาทรงกระทุมพุ่มดอยศรี

ธรรมชาติสรรไว้ให้อย่างดี

เปิดอกจันทิ์น้ำตาถระการตา

ดอกพะยอมหอมเด่นเป็นช่อใหญ่
กลิ่นหอมไกลจรุงจิตตตินาสา
ดีเหลือองค์อันซึ้งใจในธรา
เอกตฤมาพร้อมกันเหมื่อนฝนไป

นับเป็นไม้มงคลไพรให้คุณค่า
ให้รักษาบำรุงกายให้สดใส
ลำต้นแข็งก่อร่างได้ทั่วไป
ทำของใช้ถาวรพืชนั้นอย่างดี

ต้นพะยอมไม่มีมีความหมาย
ชดช้อย่นคล้ายอันน้อมพร้อมคู่ชี
ต้นดอกใบให้ประโยชน์บรรดามี
ปลูกเป็นศรีแก่บ้านถาวรทน

อัญชลี ณ เขียวใหม่

ปดฺยพะยงมณัณเฑียรตะวันตกเจียงเหนือ
ด้ยความเชื่อกนยีนยงมประนอมให้
ดกพะยงมทอมพุงจรงใจ
เหสีองวีไลพรายพราดคราดดกบาน

สรวพคุณสมันไพรดกพะยงม
ทำยาทอมแก้สมผาดสมาน
เบสีดกพะยงมก้นบุดในกระบดกน้าตาล
จ้ำขี้หนวดนทังมะพรวาดตาลเมือองเพชร

ดกอ้นพะยงมกินสัดได้
ทอดกับไขจิมน้ำพริกแกงส้มรสเด็ด
ขดเป็นขุบค่อองค่ออระยแฉวัด
ทำผัดเผ็ดคงละติ่น้ำองด

ไม้พะยงมสีเหสีองอ้นถึงน้าตาล
สร้างเรือนขานกระเบือองไม้สอยงามทรู
หมอนธรตไฟสีอเกวียนเวียนขำมดู
คงทนอยู่เนิ่นนานใช้จางดี

ดองพร เดชกุลทอง

ต้นพะยอมดอกหอมดีมีถิ่นเกิด
แหล่งกำเนิดในไทยไม้ใหญ่นี้
กิ่งก้านแผ่ทรงพุ่มกลมงามดี
ขอชื่นชมไม้สูงแข็งแรงกันดาร

ดอกพยอมดอกเป็นช่อตามยอด
หอมสุดยอดกลีบเหลืองอ่อนช่อนติดกัน
ปีละครั้งดอกทั้งต้นสวยตระการ
เดือนธันวาคมดอกเริ่มบานนานสามเดือน

ต้นสูงใหญ่ใบมนรีผิวเกลี้ยงมัน
ลำต้นนั้นสวยเปรี๊ยะบ๊ะได้เหมือน
ต้นตะเคียนใช้ก่อสร้างทำเสาเรือน
เริ่มผลัดเลื้อยน้อยลงไปใจหายครั้น

ดอกพะยอมหอมละมุนชื่นใจนัก
ใช้ทำผักลั้มน้ำพริกกะป็นั้น
ขุบไข่ทอดทำแกงส้มได้เหมือนกัน
คุณค่าอันนับเป็นอาหารด้านโภชนาการ

จตุพร สุวรรณปากแพร

ฉันเป็นคนชอบกินน้ำตาลสด
ยกขึ้นชดได้ยอได้ยอดทุกหยดหนา
ไม่ทำทกให้หม่อมตอมแฉะนา
เป็นเครื่องดื่มช้วนนำพาให้ชื่นใจ

ทำให้ฉันได้รู้จักและเรียนรู้
พะยอมอยู่เป็นสิ่งที่คู่น้ำตาลใส
ทั้งพะยอมเป็นฉันน้อยได้ส่งไป
กันไม่ให้น้ำตาลบูดก่อนเก็บมา

น้ำตาลสด ได้จากตาลหรือมะพร้าว
จับปาดเข้าหรือต่อนบายก็ได้หนา
เก็บของเก่าปาดงดงดัดของเพลา
ใช้เวลาเสียดหัวโมงถึงเก็บตาล

นั่นเป็นหนึ่งในคุณสมบัติของพะยอม
ไม้ดอกหอมเย็นต้นที่ทุกบ้าน
ใครปลูกไว้ให้ร่มเย็นแถมธรรมา
แถมดอกบานให้กลิ่นหอมทั้งเช้าเย็น
ใบอ่อนผลิสดใบแก่ได้ร่อนห่อ
ทำทั้งต้นแล้วดอกขาวบานให้เห็น
ช่อดอกถึงกุ่มภาฟาร์มเย็น
มองพะยอมเห็นขาวเด่นพาเย็นใจ
สรรพคุณทางสมุนไพรนั้นมากอัน
ทุกส่วนต้นใช้เป็นยารักษาได้
นำยอดอ่อนและดอกกินสดไป
ไม่ก็ใช้ปลูกเรือนชานบ้านได้หนา
ทุกทุกครั้งจำต้องผ่านวัดสวนแก้ว
ไม้ตลาดแค่อัดคิดถึงไม้พะยอมหนา
ด้วยชื่อเหมือนเจ้าอาวาสวัดนั้นหนา
ไม้พะยอมมากคุณค่านักหนาเอ๋ย

อภัยพร แสงทอง

